

Conferència
«Les polítiques familiars a Catalunya»

per

Lluís Flaquer

Presentació

Barcelona, 15 de gener de 2009

Jordi Pujol

Comencem, comencem puntuals, la qual cosa és un bon costum. Avui tenim al professor Lluís Flaquer, professor de sociologia i més exactament, dintre de la sociologia, amb una especial dedicació o especialització en temes de família, de sociologia de la família.

Vostès saben que hem fet un cicle de conferències sobre les polítiques familiars. La xerrada sobre les polítiques familiars a França, ens la va fer un diputat francès que es diu Le Maire, del qual us he de donar una bona notícia i és que d'ençà que va donar la conferència aquí –es veu que això es compta com a mèrit– l'han ascendit a França (*rialles*), l'han fet important. Vam veure que era un home molt jove, tenia vint-i-nou anys i ho va fer molt bé. Amb vint-i-nou anys i ara li han donat un càrrec important. No és ministre, però quasi, perquè és secretari d'Estat per als Afers Europeus. El senyor Le Maire –perdonin, això no té res a veure amb la família, però de passada..., per si algú arriba endarrerit...– és germanista, és un home que és especialitzat, parla alemany. I l'han fet secretari d'Estat per als Afers Europeus amb un especial, diguem-ne, encàrrec, ja que en aquests moments les relacions francoalemanyes grinyolen una mica. Per tant, com veuen, al-leluia, vull dir, fer una conferència aquí pot obrir portes.

Després va venir la senyora Bethge, que era la portaveu del Ministeri Federal d'Alemanya. Jo abans havia anat a veure a la senyora Von der Leyen, que és la ministra, i ens va enviar la senyora Bethge, i va anar bé. En aquest cas, per això, la senyora Bethge després de fer la conferència es va posar malalta.

La tercera conferència del cicle la va fer un responsable del Ministeri de la Família de Dinamarca, el senyor Fischer, del qual no sabem que li hagi passat res, ni de bo ni de dolent.

Aquest cicle de conferències sobre les polítiques familiars en diferents països d'Europa, l'organitza el Centre d'Estudis Jordi Pujol. Nosaltres vàrem fer aquesta fundació fa tres o quatre anys per fer una reflexió sobre temes molt bàsics i molt fonamentals pel país. Ara, per exemple, està molt de moda parlar

de les infraestructures materials: que si el TGV, que si l'aeroport, que si l'aigua, etcètera. I realment és bo parlar-ne i és bo resoldre els problemes que hi ha en aquest sentit.

Ara, a part de participar en la meditació i la reflexió sobre quina postura adoptar davant el problema de les infraestructures, també hi ha el que en podríem dir un pensament ètic al país, amb infraestructures de caràcter cultural, d'idees, de mentalitat. I això lliga amb el que concretament és l'objecte de treball de la Fundació, que és allò que, per cridar l'atenció de la gent, en diem l'IVA. Però, és clar, l'IVA que nosaltres estudiem, no és ben bé l'impost del valor afegit, sinó que són *idees, valors i actituds*. Partim de la base que un país que no tingui idees sòlides i clares del que és, del que vol ser o del que pot ser, no va endavant. Un país ha de tenir valors consistents, conviccions, valors sòlids, no valors «líquids» com en diuen ara, com els anomena el seu col·lega Bauman –ei, que el seu col·lega Bauman els descriu, però diu que està en contra dels valors líquids. Ell voldria valors sòlids, però diu: «El que jo trobo quan observo són valors líquids.» Bé, doncs, des de la Fundació ens dediquem als valors consistents, sòlids, no fugaços i actituds positives, constructives, d'autoestima, etcètera.

Alguna de les coses a què també hem dedicat una certa atenció últimament és a les infraestructures científiques, les de recerca. Però, després, hi ha unes infraestructures de tipus social, de tipus mental. I entre aquestes, creiem que una infraestructura important d'un país és la de les seves famílies. Formen part de les coses que ajuden a crear país, a crear estabilitat, a facilitar la relació entre la gent. És una estructura social important. Sempre ens ha costat parlar-ne, almenys a mi personalment, ja que és un tema del qual fa molts anys que en parlo, però sempre que n'he parlat, la reacció que he trobat en el país –bé, en el país potser no, però sí en els mitjans de comunicació, de vegades en el món intel·lectual, algunes vegades en el món acadèmic, però sobretot en el món polític– és que parlar de família no té interès, és reaccionari, està passat de moda, etcètera.

Però, de totes maneres, crec que ara s'està veient –sobretot la gent que llegeix premsa estrangera, que no es limita només a llegir l'última novetat, les últimes declaracions d'un polític d'aquí, el titular– que la família és una gran preocupació a nivell europeu. I jo recordo una vegada que parlava amb uns sociòlegs –ara no recordo si eren d'Oxford o de Cambridge–, que havien fet uns treballs per Tony Blair –era l'època en què Tony Blair era ministre– i em van dir que havien estat estudiant el tema de la família, que havien fet un informe per al govern i em van fer el següent plantejament: «Miri, sap què passa? Espanya té molt més atur que Anglaterra. Però les conseqüències de l'atur a Espanya són menys greus que a Anglaterra perquè malgrat que a Espanya també hi ha crisi, l'estructura familiar espanyola és més sòlida que l'anglesa.» I finalment em deien: «És clar, passa que en aquests moments de dificultat la família aguanta. És un coixí que aguanta.» Allò de la solidaritat, en aquest sentit s'exerceix a nivell de la família.

Nosaltres som prou antiquats per pensar que segueix sent important que hi hagi aquesta estructura familiar sòlida i forta. I això clarament requereix polítiques, polítiques que a casa nostra no s'han fet prou, inclús nosaltres, que

hem estat vint-i-tres anys en el govern, jo que he estat vint-i-tres anys president, tampoc no ho he fet prou. Val a dir que, entre d'altres coses, perquè la majoria de qüestions relacionades amb les polítiques familiars no formaven part de les nostres competències, ni tampoc teníem prous diners per fer una política de família forta i a fons, com fan els francesos o els danesos. Però, de totes maneres, em pregunto si, malgrat tot, no hauríem hagut de forçar més les coses. Tot i que a partir de l'any 2000 vam començar a dedicar més esforços per fer més escoles bressol, per establir polítiques familiars dintre les empreses o per conciliar la vida laboral i familiar, no vam trobar gaire col·laboració per part de ningú, ni tan sols per part dels sindicats, i tampoc ens en vàrem sortir.

Ara les coses han canviat bastant. Els temes que abans es consideraven reaccionaris com la família o com la natalitat, ara ja no són. Vull dir que, quan en Rodríguez Zapatero diu allò: «Es que nos faltan niños.» t'adones que sí, és clar, *nos faltan niños*, però realment alguns sectors polítics del país s'han dedicat durant vint, trenta o quaranta anys a fer demagògia sobre aquesta qüestió. Això està canviant. Bé, ja veurem.

Nosaltres, des de la nostra perspectiva, que és una perspectiva de reflexió, d'escriure papers, de fer llibres, d'enviar-los, d'empipar els diputats –sobretot els de Convergència i Unió, però també als altres– perquè presentin iniciatives en aquest sentit, que se'n presentin també a Madrid, doncs, fem la nostra feina, que és una feina pecant de modesta. Ara totes aquestes conferències les publicarem. Segurament tothom ens dirà que estan molt bé. Però és una feina modesta, una feina lenta, però és una feina que ens toca fer. Ara, per exemple, a mi ja no em toca segons què. Saps allò del «no toca». No toca segons què. Doncs, toca fer això ara.

Aleshores, quan vam haver de fer aquestes conferències li vam dir al Salvador Giner: «Escolta, a veure, qui és el que ens pot parlar millor de la família?» I va dir: «Home, en Lluís Flaquer.» I aquí el tenim. Per cert, el que passa és que això indica una gran ignorància per part meva perquè resulta que vostè ja havia col·laborat, concretament havia col·laborat amb el Govern de la Generalitat a l'època que jo era president, amb en Joan Vallbé, aquí present, i amb en Josep Lluís Cleries, que és allà, al fons de tot –sempre ha estat un xicot modest i una mica vergonyós, i està al final de tot; li costa passar dissimulat, perquè mesura dos metres cinc (*rialles*), però pel demés mira de quedar-se al darrere. O sigui que, és clar, per molts motius era lògic que demanéssim al professor Flaquer que avui ens parlés de família, de polítiques familiars, etcètera.

Suposo que, com sempre, m'he allargat una mica massa fent totes aquestes explicacions, però, en fi, formen part dels meus defectes habituals als quals tots vostès ja estan molt acostumats, diguem-ne, a suportar. Res més. Moltes gràcies, professor.

Lluís Flaquer

Moltes gràcies, president. Jo agraeixo molt aquesta oportunitat que se'm brinda de poder parlar en aquest fòrum de polítiques familiars a Catalunya, perquè m'ofereix la possibilitat de presentar les meves idees en un lloc on sé que seran ben acollides i escoltades, si més no. I la meva xerrada tractaré que sigui el més reflexiva possible.

Potser és diferent parlar de polítiques de família des de Catalunya que des d'altres països, perquè, és clar, si ve un senyor danès a explicar les peculiaritats del sistema danès de benestar es veu obligat no tan sols a presentar les seves línies mestres sinó també a detallar el conjunt de programes i prestacions familiars de què gaudeixen els ciutadans d'aquell país. Parlar des de Catalunya té l'avantatge de poder prescindir de moltes d'aquestes particularitats, que al capdavant es poden trobar al web del Departament d'Acció Social i Ciutadania, i centrar-me en allò que més m'interessa. És per això que tractaré més aviat de fer un balanç, de reflexionar, de comparar, de mostrar quines són les peculiaritats, les virtuts, també els defectes del nostre sistema en relació amb altres països europeus, o moltes vegades, amb la resta d'Espanya.

En la presentació apareixeran algunes estadístiques; sempre que ha estat possible, he inclòs dades sobre Catalunya i he intentat comparar quina és la nostra situació amb la d'altres països europeus o amb la resta d'Espanya. Això no sempre ha estat fàcil, perquè tot i que tenim actualment un Institut d'Estadística de Catalunya que produeix regularment dades sobre Catalunya i que procura sempre, al màxim, que aquestes dades estiguin homologades –per exemple, que siguin indicadors que es facin servir també en altres països o que siguin indicadors d'Eurostat, Agència Estadística de la Unió Europea–, a vegades és complicat fer les comparacions. Tot i això, sempre que he pogut, que he trobat aquestes estadístiques, les he presentat conjuntament.

La meva xerrada tindrà quatre parts. En primer lloc, faré unes observacions preliminars sobre el concepte i l'abast de les polítiques familiars, almenys tal com jo les entenc.

Després, a continuació, faré un resum de quins són els instruments, quines són les eines, quins són els tipus de mesures, de polítiques, que tenim a Catalunya, comparant-les, sempre que pugui, amb la resta d'Espanya, o amb d'altres països europeus.

I, després, parlaré dels resultats de les polítiques de família. Potser aquesta serà la part més original de la meva conferència, perquè el que ens interessa no és únicament quines són les bones intencions o les declaracions, dir: «Bé, això ens agradaria que fos així o aixà», sinó: «Això funciona o no funciona.» És a dir, en aquesta part de la conferència, en què parlaré dels resultats, tractaré d'avaluar si aquestes polítiques familiars tenen el resultat que haurien de tenir, per exemple, en termes de fecunditat, en termes de millorar la situació de la població, en termes del benestar dels infants, en termes de reducció de la pobresa, en termes de disminució del fracàs escolar, etcètera.

I, per últim, presentaré unes conclusions i faré unes recomanacions polítiques per si volen ser recollides en alguna proposta que es pugui fer al respecte.

Recordo que vaig sentir a parlar per primer cop de polítiques de família a Alemanya a la meitat dels anys noranta. Em varen convidar a participar en un projecte europeu on parlaven d'una sèrie de coses de les quals jo no en tenia ni idea, i em deia a mi mateix: «Escolti, jo em pensava que en sabia bastant, de família, i d'això no en sé res.» Bé, a partir d'aquell moment, hi ha hagut molts altres projectes europeus en alguns dels quals he participat o fins i tot coordinat i també els governs dels Estats membres i la mateixa Comissió Europea han fet avenços considerables en aquest sentit.

Malgrat tot, encara hi ha molts desacords i desavinences sobre allò que haurien de ser o no les polítiques de família; què és allò que cal esperar o el que no de les polítiques de família. Jo els voldria donar una definició provisional, que he fet servir també en altres ocasions, però vull dir que és una definició potser millorable. Les polítiques familiars consisteixen a aportar recursos a les famílies perquè puguin acomplir, en les millors condicions possibles i sense penalitzacions, sense costos, les seves responsabilitats de criança i d'educació dels fills.

Però, en un sentit més ampli, jo també crec que les polítiques familiars haurien d'incloure mesures que permetessin el naixement de fills –que és el tema de la fecunditat al qual dedicaré una part de la conferència. No sempre les polítiques de fecunditat es consideren dins de l'apartat de família, perquè hom diu que això, més aviat, són polítiques de població. Però jo penso que convé, almenys en un país com el nostre en què la fecunditat ha estat tradicionalment baixa, dedicar-li un apartat. I crec que, si considerem les polítiques de família en un sentit ampli, han d'incloure les mesures relacionades amb la fecunditat o amb el naixement dels fills.

I, per últim, voldria fer també una darrera observació. Les polítiques de família són polítiques socials, i en tant que tals haurien d'estar regides per una sèrie de criteris propis de totes les polítiques socials. Per exemple, l'equitat, la igualtat d'accés, el mateix tractament de totes les situacions equiparables – encara que, a vegades, aquesta igualtat signifiqui l'existència de certes discriminacions positives, perquè en alguns supòsits convé incentivar determinades situacions amb la finalitat de millorar la igualtat d'oportunitats i la cohesió social. No es tracta d'ajudar a tothom independentment de la seva condició social, sinó de fer-ho amb l'anim de reduir determinades desigualtats, i això vol dir, preveure l'aplicació de transferències en termes de redistribució generacional o de classe. .

Quins són els substrats de les polítiques familiars? Per mi, aquest apartat és molt important, perquè, a vegades, podem començar a parlar de polítiques de família, però sense tenir present a quin país estem. Estem parlant, per exemple, de Mèxic, d'Alemanya o de Dinamarca? Hi ha una sèrie d'infraestructures econòmiques i socials des de les quals es fan les polítiques de família, que al seu torn hi incideixen. Cal no oblidar mai aquest substrat, car sovint podem ser excessivament optimistes i pensar que les polítiques familiars poden resoldre molts temes que no necessàriament provenen de

l'àmbit de la família sinó de l'estructura del model productiu. Per exemple, pel que fa a la fecunditat – un tema sobre el qual insistiré més endavant–, el problema no rau únicament en una manca de polítiques de família; sinó en la necessitat de fer certes reformes socials relacionades amb el mercat de treball o amb mercat de l'habitatge.

Quines són aquestes bases des de les quals i sobre les quals operen les polítiques familiars? En primer lloc, hi ha el model socioeconòmic de desenvolupament. Per exemple, si estem parlant d'un país avançat o no tan avançat, amb o sense un important sector d'economia submergida. Pensem, per exemple, en l'existència en el nostre país d'un pes excessiu de la construcció o d'un mercat de treball dual. Tot això és molt important tenir-ho present quan s'estan dissenyant polítiques familiars.

En segon lloc, el règim de benestar. Quan els experts parlen de *règim de benestar* es refereixen al relatiu protagonisme de l'Estat, del mercat o de la família com a proveïdors de serveis, a la qualitat dels drets socials i al grau de desigualtat social, que al capdavant són els criteris que ens permeten afirmar si un país compta amb un estat del benestar avançat o no. És clar, tot això són temes molt importants quan estem parlant de polítiques de família, perquè unes polítiques familiars que potser són apropiades en un tipus de règim de benestar, potser no ho són en un altre.

I, per últim també, cal no oblidar els models culturals de família, és a dir, els valors que inspiren les relacions familiars, o sia les preferències dels individus, les tradicions de gènere, les jerarquies a l'interior de la família o les pautes de composició i organització de les llars. Cal analitzar, per exemple, si en un país hi ha una tradició de no de família extensa, la qual cosa porta els ciutadans a valorar positivament els intercanvis intergeneracionals monetaris o de serveis. Això és molt important, també, quan estem parlant de polítiques familiars, perquè altrament ens podem trobar amb els mateixos problemes dels sociòlegs anglesos que estaven estudiant l'atur a Gran Bretanya. Efectivament, aquí tenim, amb gran fortuna, un sistema de família complex que fa que hi hagi un escàs nombre de llars amb tots els seus membres adults sense feina. Mentre que al Regne Unit n'hi ha moltes, al nostre país n'hi ha ben poques.

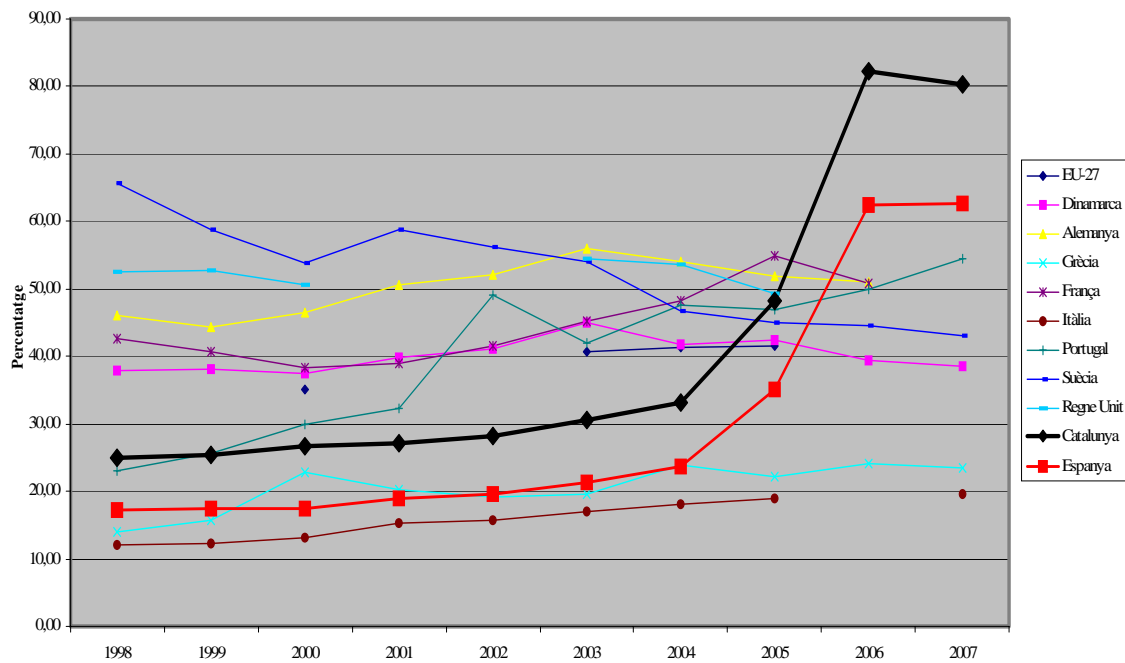
Encara que m'agradaria detenir-me en aquest punt dels models familiars, perquè tractant-se del meu tema en podria parlar durant moltes hores, entenc que aquí la finalitat d'aquesta conferència és parlar de polítiques familiars, i no pas de família en un sentit estricte. Per tant, hi passaré molt ràpidament. Però no voldria seguir endavant sense al·ludir al creixement de la diversitat familiar, ja que les polítiques de família poden ser molt diferents segons si ens trobem o no amb un sistema homogeni de família. Cal tenir present que, aquí, a Catalunya, està creixent molt la diversitat familiar i això no tan sols a causa de l'augment de l'heterogeneïtat ètnica, sinó també del canvi de molts altres paràmetres.

Per exemple, voldria detenir-me en un d'aquests canvis, l'augment del divorci, encara que només sigui cinc minuts. Aquest augment està propiciant en el nostre país una intensificació del pluralisme familiar sobretot a partir de l'increment de les famílies monoparentals. No sé fins a quin punt això és prou

conegut a nivell públic, però des de la reforma de la Llei del divorci del 2005 s'han disparat les taxes de divorci. Aquest fet està creant una situació canviant ja que la diversitat familiar requereix extremar les precaucions per evitar que creixi desmesuradament la desigualtat (d'oportunitats) entre els infants. No és admissible, en un país modern i avançat, que uns infants tinguin unes condicions pitjors que d'altres a causa de la mala fortuna de la separació dels seus pares. Cal arbitrar unes polítiques correctores d'aquesta situació i el creixement del divorci hauria de comportar també la millora d'aquestes mesures.

La meitat dels divorcis afecten a menors, encara que la custòdia compartida només s'atorga en un 10 per cent dels casos de divorci en què hi ha fills a càrrec. Aquest percentatge és molt baix tenint en compte que justament la Llei regulava favorablement aquesta opció. Cal no oblidar que el divorci té unes conseqüències molt adverses: el creixement de la monoparentalitat, que moltes vegades va associat amb la pobresa infantil, amb un dèficit d'atenció als fills, i que pot redundar en una minva dels nivells de benestar de la infància, i això requereix dedicar més recursos a aquestes famílies.

Proporció de divorcis respecte dels matrimonis de l'any en una selecció de països de la Unió Europea i Catalunya, 1998-2007

De què estem parlant quan fem referència al creixement del divorci? Ens estem referint al fet que, aquí a Catalunya, en aquests moments tenim les taxes de divorci més altes d'Europa, i això la veritat és que és poc conegut. En el gràfic, Catalunya està representada amb color negre, i Espanya, que està per sota de Catalunya, amb vermell. I tots els altres països europeus, incloent-hi Suècia i Gran Bretanya, països amb una gran tradició divorcista, estan per sota de nosaltres. Fins i tot, jo mateix ahir, abans de donar la conferència, vaig fer una comprovació a Eurostat, l'agència d'estadística de la Unió Europea, i ho vaig mirar perquè pensava: «que no digui cap barbaritat». Doncs no, resulta

que a Catalunya, cada any hi ha unes 25.000 ruptures –són 23.000 divorcis i gairebé 2.000 separacions, que és una xifra molt elevada per les dimensions del país. I això significa tenir una taxa bruta de divorcialitat de 3,3 divorcis per cada mil habitants, una de les més altes del món occidental.. Amb l' excepció de la Federació Russa, Ucraïna i altres nacions de l'antic bloc soviètic, països ex-comunistes amb una dilatada tradició divorcista, no hi ha cap altre país europeu que presenti aquests nivells tan alts.

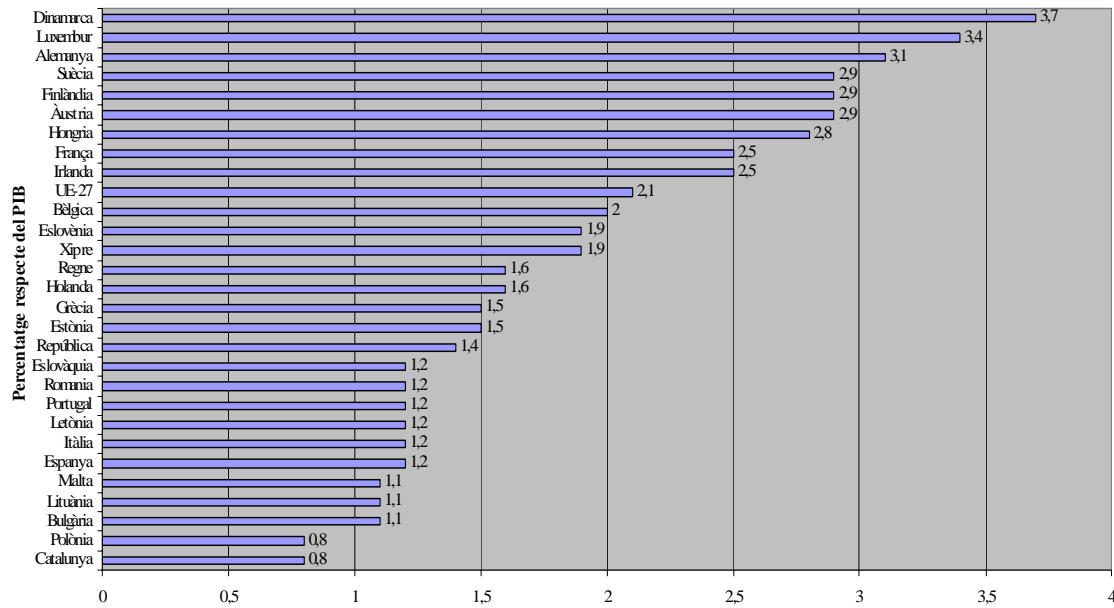
Per tant, aquí tenim un problema greu, i a mi em sembla que si això ho tingués qualsevol altre país, els diaris n'estarien parlant cada dia, i aquí ningú ho sap. I si algú en parla, diuen: «Ah, és que aquest és de l'Opus.» (*Rialles.*) No, és veritat. La qüestió és que si volem enfrontar-nos adequadament a aquest problema, caldrà destinar-hi molts recursos.

Ja no parlem, en relació amb aquest problema, del pagament de les pensions d'aliments: el 39 per cent de les mares divorciades soles amb fills no perceben cap mena de pensió d'aliments dels pares no residents; una quarta part de les mares que cobren la pensió diuen que es produeixen retards; dos terços d'aquestes mares reconeixen que aquests retards les perjudiquen. Aquestes dades procedeixen del Pànel de Famílies i Infància, una enquesta feta per l'Institut d'Infància i Món Urbà de Barcelona entre els noies i noies que cursen l'ESO.

El fons de garantia per tal de fer front a l'impagament de les pensions d'aliments que va crear el Govern de Rodríguez Zapatero –de caràcter molt modest, restrictiu– no s'establí fins dos anys i mig més tard de l'aprovació de la Llei del divorci. Considero que aquest retard fou realment irresponsable, tenint en compte que un dels resultats de la llei fou un creixement exponencial de la divorcialitat.

Passem a la segona part de la conferència: els instruments de les polítiques familiars. Què tenim en el nostre país pel que fa a polítiques de família? Començarem comparant, a nivell europeu, els diners que dediquen els governs a família i fills. En això sí que hi ha uns indicadors molt ben homologats a nivell europeu, tant per Eurostat com per l'OCDE, que els calculen de la mateixa manera, i l'Institut d'Estadística de Catalunya també els fa servir. Per tant, podem comparar amb totes les garanties la situació de Catalunya amb la d'altres països del nostre entorn.

**Despesa social en família i fills
Unió Europea i Catalunya, 2006**

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat
La dada sobre Catalunya correspon al 2005

Si Catalunya fos un país independent, en aquest moment seria l'últim de la Unió Europea. Catalunya només dedica un 0,8 per cent del Producte Interior Brut a família. Per exemple, els danesos, representats per aquell senyor que va està aquí ara fa un parell de mesos per parlar-nos del seu sistema, dediquen quatre vegades més a família. Això cal tenir-ho molt present, perquè si no s'hi dediquen diners, es poden fer polítiques ben magres. I això no és una crítica als governs de la Generalitat perquè potser si no s'hi han dedicat és perquè el finançament de la Generalitat és insuficient.

Podem comprovar que després de Catalunya, hi ha Polònia, Bulgària, Lituània, Malta i Espanya. O sigui, Espanya, el conjunt d'Espanya, està millor que Catalunya. I podríem dir: «A veure, com pot ser això? Si justament a Catalunya hem estat pioners amb les polítiques familiars.» Doncs bé, tot i que és veritat que Catalunya ha estat capdavantera en aquest apartat, el seu PIB per càpita és més gran que la mitjana espanyola i, per tant, també la seva despesa social hauria de ser més elevada. Si ens comparem amb la mitjana europea dels 25, ells estan entorn del 2 per centímetre que nosaltres tot just passem del mig per cent, de fet estem al 0,8 per cent, que és molt poc. Per tant, ens falta fer un gran esforç, o sigui, caldria multiplicar per dos o per tres la nostra despesa en família si volem equiparar-nos als països del nostre entorn.

Com deia abans, Catalunya va ser pionera en l'impuls de les polítiques familiars, perquè amb l'aprovació del Pla integral de suport a les famílies del 1993, el Govern de la Generalitat va començar a plantejar d'un tema del qual se'n parlava ben poc en aquella època. Encara que aquest Pla, a l'hora de la

veritat va tenir problemes d'implementació, representà una fita simbòlica molt important.

El molló següent fou l'aprovació de la Llei del 18/2003, de suport a les famílies. Aquesta Llei també suposà un avenç molt considerable, perquè s'hi varen establir unes prestacions universals per a infants a càrrec menors de tres anys. Com deia la Llei, la intenció del Govern de la Generalitat era d'anar estenent aquesta prestació –que, a més a més, cal assenyalar que no solament era universal sinó que no estava subjecta a disponibilitats pressupostàries, per tant, era un dret subjectiu que tenien els infants i les famílies de rebre aquesta prestació–, doncs la idea era d'anar estenent aquest dret a altres franges d'edat fins arribar als divuit anys, que és el que tenen la majoria de països europeus: una prestació familiar per a tots els infants menors de setze o divuit anys. Bé, això no s'ha fet, segurament per dificultats pressupostàries o per manca de voluntat política. La qüestió és que, en aquests moments, el Govern central sí que ha anat arbitrànt altres mesures i aquí ens hem quedat una mica en segon terme.

De totes maneres, és veritat que com a resultat d'aquesta Llei de suport a les famílies, ara tenim unes prestacions que no estan malament, tenint en compte que no són incompatibles amb les que dona el govern espanyol sota condició de recursos. Les seves quanties les poden trobar fàcilment a Internet, només cal anar al Departament d'Acció Social i Ciutadania, i en l'apartat de «Prestacions familiars» obtindran aquestes quantitats: per als menors de tres anys, són 638 euros anuals i per als infants de tres a sis anys, si són famílies nombroses o monoparentals, cobren unes assignacions anuals de 745 euros. Però, tenint en compte que la prestació bàsica del Govern central és de 291 euros, realment estem parlant d'una quantitat important; sent una prestació complementària representa més del doble de la prestació bàsica de la Seguretat Social, que només és, a més a més, per a famílies amb nivells d'ingressos molt baixos, mentre que la prestació catalana per a menors de tres anys és per a famílies de tots els nivells econòmics.

El gran problema que tenim a Espanya, en relació amb el suport econòmic a les famílies, és que no solament resulta insuficient, sinó que està greument mancat d'equitat, i això tant en termes territorials com de classe. En termes territorials, què vull dir? Que si mirem el sistema de prestacions per fill a càrrec, aquest sistema de prestacions de la Seguretat Social, que es donen a aquelles famílies que tenen un nivell baix d'ingressos, qui les percep? Les regions pobres. Per exemple, a Extremadura, perceben la prestació un terç dels menors; i aquí no arriba ni al 10 per cent. Clar, un sistema que es reparteix tan desigualment per territoris de l'Estat, per comunitats autònomes, té una utilitat molt limitada.

Però, també és desigual en termes de classe, perquè hi ha dues menes d'ajut: hi ha les prestacions per als pobres i els avantatges per als rics. Les prestacions per als pobres són les prestacions de la Seguretat Social que requereixen tenir un nivell molt baix d'ingressos. I les prestacions per als rics –entre cometes– són els ajuts que van dedicats als declarants de l'IRPF, o sigui, són bàsicament desgravacions fiscals per a descendents solters, de les quals es poden beneficiar els declarants de classe mitjana.

Però quin és el problema? En primer lloc, una manca de transparència, ja que hi ha buits en el sistema. Però, sobretot, que aquests declarants de classe mitjana, a mesura que augmenta el seu nivell d'ingressos, també perceben una desgravació més gran. Per tant, una família més rica, té una desgravació més alta. Això també és difícil d'acceptar. Ho és perquè, en tot cas, si hi hagués d'haver alguna discriminació seria a l'inrevés, que potser als pobres els donessin una prestació més gran, però no que a mesura que augmenti la base imposable s'incrementi la desgravació. Es tracta d'un sistema que fou dissenyat a l'època del govern Aznar en consonància amb els seus valors, però resulta difícil d'entendre que el Govern socialista ho hagi mantingut. I, a més a més, també hi ha disparitats entre nivells d'ingressos, no solament en les quanties, sinó en els requisits d'accés, pel que fa a les edats i altres característiques dels fills dependents. Això sí que és difícilment presentable en termes internacionals i s'hauria de poder reformar. Però és clar, això depèn en part del Ministeri d'Hisenda del Govern central i en part de la Seguretat Social. Una de les recomanacions que faré al final és que ens hauríem de preocupar no solament de revisar l'estat de les nostres balances fiscal generals, sinó també de les balances fiscals de la Seguretat Social.

Pel que fa a l'atenció pública a la infància, en particular l'educació infantil, hem de reconèixer que Catalunya ha fet progressos molt notables: tenim tots els infants de més de tres anys escolaritzats al cent per cent i, a més a més, l'escolarització és gratuïta, perquè el sistema està finançat públicament. El problema que tenim a Catalunya, bé, a la resta d'Espanya encara més, és la franja d'edat dels zero als tres anys. Aquí sí que encara hi ha moltes disparitats, depèn molt del municipi i de la part del territori. Aquí, jo crec, que es podria millorar molt.

I, després, en segon lloc, també caldria fer una proposta agosarada a favor d'unes llicències parentals retribuïdes, que això és la peça que ens manca, bàsicament, en relació amb d'altres països europeus. Pràcticament els pares de tots els països europeus gaudeixen de llicències parentals retribuïdes, que són uns permisos o llicències laborals que es poden demanar quan s'acaba el permís de maternitat. A Espanya tenim des de fa poc un permís de paternitat de quinze dies a favor del pare, però en canvi encara ens manquen unes llicències laborals pagades a càrrec de la Seguretat Social que permetin als pares i a les mares tenir els seus fills a casa durant unos mesos. Després mostraré dades que demostren que, efectivament, aquí hi ha més nens escolaritzats, fins i tot menors de tres anys, que en altres països europeus, que estan més avançats pel que fa a les llars d'infants, però en els quals hi ha molts nens a casa.

Qui cuida els nens? Bé, bàsicament són les mares. Són les mares, això sempre ha estat així a nivell tradicional, però en aquests moments que treballen pares i mares, convindria que els pares també s'involucressin més en la cura dels seus fills. Ho dic perquè les mares continuen sent una peça molt important dins de la família, dins de l'equilibri familiar, però també estaria molt bé que els pares potser no treballessin tantes hores i que es fessin més càrrec dels nens. En aquest punt les diferències de gènere són encara molt grans.

Pel que fa a les taxes d'escolarització dels infants de més de tres anys, estem molt bé a nivell internacional, perquè la nostra escolarització és del cent per cent. Però amb els menors de tres anys encara falta molt a fer. Encara que no tenim dades comparatives sobre Catalunya calculades amb els criteris de l'OCDE, Catalunya estaria més aviat a la banda mitjana, una mica millor que el conjunt d'Espanya. Hi ha països, com Polònia, un país excomunista, que estan molt pitjor que nosaltres. Itàlia està molt pitjor, i també Grècia. Tot i que estem lluny de Dinamarca i d'altres països nòrdics, la nostra posició no és pas dolenta, i crec que cal reconèixer els esforços que s'han fet en aquest sentit.

A més a més, en l'escolarització per a menors de tres anys, Catalunya ha estat pionera dins el conjunt de l'Estat. Si comparem les dades de Catalunya, amb les d'Espanya, podem observar que, en aquests moments, el conjunt d'Espanya està arribant al mateix nivell que nosaltres vàrem assolir gairebé a principis dels anys noranta. Pel que fa als menors de dos anys, també Catalunya està molt més avançada, però, en aquests moments, també el conjunt d'Espanya ens està gairebé atrapant. Com he dit ara fa un moment, si comparem la situació d'Europa amb Espanya, ens adonem que a la mitjana europea dels 25 hi ha més nens que no estan atesos en una escola bressol. Per què passa això? Perquè molts d'aquests nens estan a casa seva cuidats pel seu pare o per la seva mare, que tenen una llicència parental retribuïda per la Seguretat Social. I això ho tenen gairebé tots els països. Llavors, aquest és un debat que caldria obrir com més aviat millor. Però, sobretot, caldria obrir-lo en relació amb la Seguretat Social, perquè és allà on hi ha diners. I és la Seguretat Social que hauria de fer-se'n càrrec, perquè altrament ho haurem de pagar dues vegades.

Aquestes llicències parentals que jo proposaria –de fet, és una proposta del nostre grup de recerca Iphigenia, en què tenim una investigadora, l'Anna Escobedo, que és una de les que més en sap a nivell europeu, i que ara justament presenta la seva tesi doctoral– haurien de ser remunerades, com un dret, amb una compensació del 90 o 100 per cent del salari durant uns mesos. Sobretot, aquests mesos en què el nen encara no té plaça a l'escola-bressol. O sigui, quan s'acaba el permís de maternitat, amb una duració de quatre mesos, qui s'ha de fer càrrec d'aquest nen que és gairebé un nadó? Ha d'anar a una escola bressol quan és tan petit? O l'ha de cuidar una àvia? Aquí ens falta encara una peça clau en el nostre sistema públic d'atenció a la infància. Per això cal obrir un debat, que, en aquests moments, sembla inexistent. Hauria de ser una llicència neutral en termes de gènere, oberta als pares que volguessin agafar-la i, sobretot, dissenyada com a un dret individual no transferible, que és com ho fan els països europeus més avançats. Una altra raó és econòmica, perquè el cost de les places de lactants és molt elevat. La presència d'un lactant en una escola bressol no és indicada, sinó que hauria d'estar a casa seva. Així és com passa a tots els països, menys al nostre.

En aquesta diapositiva tenim dades sobre l'evolució dels permisos de maternitat, i podem veure com, en el nostre país, la cobertura d'aquests permisos ha anat fent avenços molt considerables. Clar, aquesta cobertura ha anat progressant gràcies a la participació femenina en el mercat de treball que ha anat creixent en els darrers anys. A Catalunya s'ha creat molta més ocupació femenina que a la resta d'Espanya, per tant, hi ha més dones

treballant. Com es calcula aquest indicador? Bé, bàsicament és el percentatge de mares que han gaudit del permís de maternitat respecte dels nascuts en aquell l'any. Podem veure que Catalunya, que a l'any 2000 tenia una cobertura aproximada de gairebé dos terços està ja assolint una cobertura de tres quarts al final del període. O sigui, en cinc anys hem guanyat uns deu punts de percentatge, que és molt. I veiem que la resta d'Espanya també ens va seguint però molt per sota, o sigui que en això també som capdavanters.

Passem a la tercera part de la meva conferència. Com ja he indicat al principi, convé parlar dels resultats de les polítiques familiars. Fins ara, hem dit quines prestacions i quins instruments tenim, quines mesures hi ha, però el que ens interessa de cara a l'avaluació, de cara a veure si això serveix pel que hauria de servir, és saber quin rendiment té?, quins efectes té?, quin impacte té? Això és el que tractaré de fer en el que em resta de conferència.

Crec que, almenys per mi, aquesta part és la més interessant, perquè és també la més valorativa, i la més crítica, evidentment. Són tres apartats els que tractaré: en primer lloc, la fecunditat, a la qual ja m'hi he referit al principi; en segon lloc, la pobresa infantil; i, en tercer lloc, el fracàs escolar. Són tres indicadors que ens permeten esbrinar si funcionen bé les famílies. Si una família funciona bé, en primer lloc, hauria de poder tenir fills, si aquests fills són desitjats; en segon lloc, ha de tenir uns nivells econòmics dignes i adequats; i, en tercer lloc, els seus fills no haurien de tenir fracàs escolar, perquè sovint el baix rendiment escolar és un símptoma del mal funcionament d'una família. Potser hi ha altres àmbits que podríem estudiar, però no existeixen les dades comparatives que voldríem. Per tant, m'he limitat a aquests tres aspectes.

Comencem per la fecunditat. A Catalunya tenim ara un indicador conjuntural de fecunditat d'1,46 fills per dona. Aquest indicador ens permet mesurar la nostra fecunditat en relació amb la d'altres països i determinar si millora o empitjora al llarg dels anys..

De fet, en els darrers anys ha millorat molt la nostra fecunditat, però malauradament, ho ha fet sobretot gràcies a l'influx de la immigració. No és que hagi millorat a causa de l'avenç de les condicions de les famílies i de les dones, sinó que ha millorat a causa de la presència entre nosaltres de dones immigrants amb uns valors i unes pautes reproductives diferents i que, per tant tenen fills, tant si les condicions són les adequades com si no.

En primer lloc, podríem intentar contrastar aquest indicador d'1,46 fills per dona amb el nivell ideal, que seria el nivell de renovació de les generacions, que es considera que és 2,1. I en aquest sentit ens falten gairebé 0,64 fills, o sia dos terços de fill.

Però hi ha una manera molt més interessant de mesurar els nostres dèficits, és a dir, ho podem fer no pas respecte d'un ideal o d'allò que voldríem, sinó respecte dels fills que són desitjats per les dones. Això ho sabem molt bé, perquè a les enquestes normalment es pregunta a tota la població femenina: «Vostè quants fills desitjaria tenir?» I després, a continuació ve la pregunta: «I

vostè quants fills té?» Bé, doncs, sistemàticament, a tots els països, sempre hi ha un diferencial entre els fills que les dones desitgen tenir i els fills que tenen en realitat. És molt interessant comprovar si aquest diferencial és més gran en uns països que en uns altres. Doncs bé, el resultat no és que sigui molt bo, perquè justament al nostre país –i, en general, a Espanya, però també als altres països del sud d'Europa, a Grècia o Itàlia–, hi ha una diferència entre els fills que es tenen i els fills que es desitgen molt més gran que a d'altres països europeus, la qual cosa indica que hi ha unes barreres o uns condicionants que impedeixen que els desitjos de les dones es converteixin en realitat. Concretament, aquest diferencial a Catalunya és de 0,8, o sigui, només es tenen uns dos terços dels fills desitjats i, per tant, si les condicions fossin òptimes, podria néixer també un altre terç dels fills desitjats.

Quins són els obstacles a la formació de famílies? Això és ben sabut i, per tant, aquí no diré cap novetat. En primer lloc, les dificultats d'accés a l'habitatge, no solament pel seu encariment sinó sobretot pel fet que, en el nostre país, l'alternativa a la compra –el mercat de lloguer- és molt escassa.

En segon lloc, l'estructura del mercat de treball: tenim molta precarietat laboral, atur juvenil, temporalitat. A més a més, aquest atur juvenil, afecta sobretot les dones, que són les que han de tenir fills, i això és el que fa que s'endarrereixi la fecunditat. Actualment, la mitjana d'edat en el naixement dels fills és a partir dels trenta anys. Si es comencen a tenir els fills a partir dels trenta anys, una part dels fills que es voldrien haver tingut no s'acaben de tenir a causa de diversos avatars o condicionants. Aquells països en què els fills es tenen més aviat, són aquells amb una fecunditat més alta.

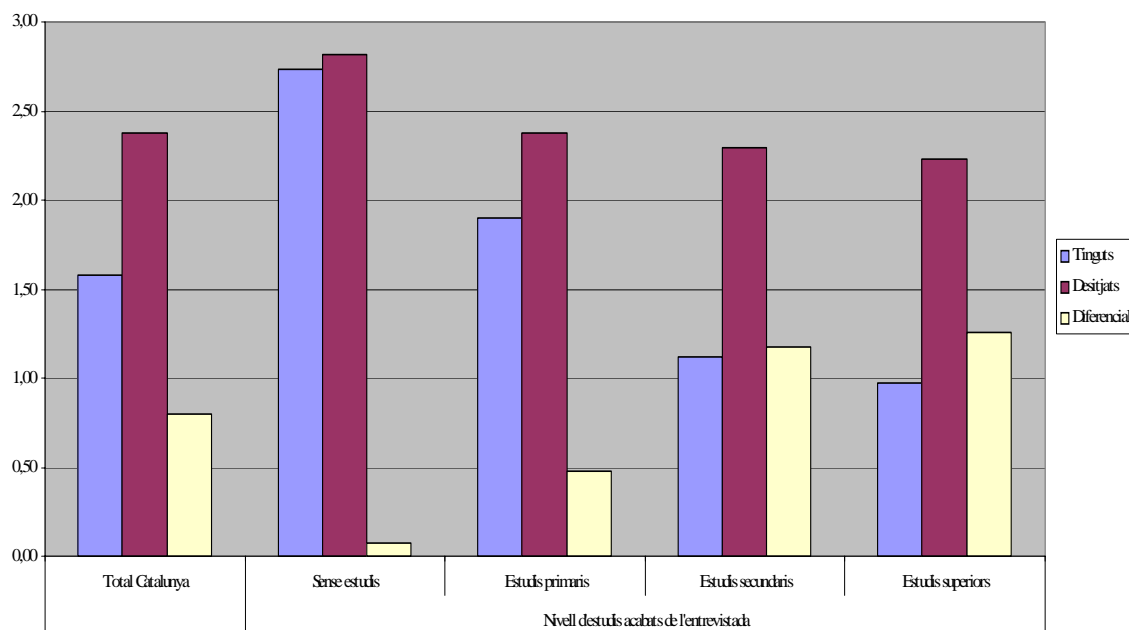
Espanya és el país de la Unió Europea amb una taxa de temporalitat laboral més alta: un terç dels assalariats espanyols tenen un contracte temporal. Polònia és un altre país que també es troba en aquesta situació. Catalunya està una mica millor que el conjunt d'Espanya, però la temporalitat també és molt elevada.

Si volem fer progressar la fecunditat, caldria millorar la situació del mercat laboral i del mercat de l'habitatge. En absència d'aquestes reformes, les polítiques familiars serveixen de ben poc. Les prestacions i les llars d'infants tenen un valor molt limitat, si la gent no pot tenir els fills quan consideren que és el moment adequat. Cal tenir present que la temporalitat és semblant per a homes i dones en el sector privat, però no així en el sector públic. Justament aquí sí que es poden fer coses, encara que el sector públic a Catalunya només representa el 12,5 per cent del conjunt dels assalariats, que potser no és molt. Però, de totes maneres, jo crec que el Govern de la Generalitat podria millorar la temporalitat en el sector públic, que afecta el doble a les dones que als homes. Si volem millorar la situació de les dones en el mercat laboral, comencem donant exemple –i això ho dic també pel Govern de Madrid–, i després, potser el sector privat també ens imitarà. Però sembla que és a l'inrevés.

Ara us vull mostrar unes dades que encara no han estat publicades, i que, en aquest sentit, són una primícia. Està extreta de l'informe de l'enquesta metropolitana: l'enquesta que en un primer moment era l'enquesta de la ciutat de Barcelona, que després va ser de la regió metropolitana, i que actualment ja abasta tot Catalunya, i que és gestionada, en part, per l'Institut d'Estadística de Catalunya. Aquí podem veure una cosa molt important. I és, qui té els fills en aquest país? Qui té més fills respecte dels desitjats? Doncs, les dones que no tenen estudis.

O sigui, les dones que no tenen estudis, una part molt important de les quals segurament són immigrants, tenen gairebé el cent per cent dels fills que desitgen. Però a mesura que va augmentant el nivell d'estudis es tenen menys fills dels desitjats. I quan arribem als estudis superiors, veiem que hi ha una diferència molt important fins al punt que només estan tenint el 43 per cent d'aquells que desitgen.

**Nombre mitjà de fills tinguts i desitjats per la població femenina
segons el nivell d'estudis acabats de l'entrevistada
Catalunya, 2006**

Font: ECVHPC 2006

En aquest sentit, crec que hauríem d'obrir un debat sobre què ens interessa. Ens interessa la quantitat o la qualitat de la infància? Potser això els xocarà una mica, parlar de la qualitat de la infància, perquè per als seus pares tots els nens tenen un gran valor, però des d'un punt de vista col·lectiu ens interessaria que nasquessin fills amb una intensitat semblant a tots els sectors socials i no especialment en els més baixos dels del punt de vista educatiu. Ens convé que en una societat del coneixement com Catalunya les dones més fèrtils siguin les de classe baixa amb escasses credencials educatives? Ho dubto, i la manera de canviar-ho seria fent polítiques familiars que compensessin els costos (sobretot indirectes) més elevats de la maternitat per a les dones més orientades professionalment, que són les que tenen nivells educatius més alts.

Els explicaré una anècdota extreta de la meva pràctica professional que reflecteix aquesta situació: en els congressos internacionals s'estableix un clar contrast entre les investigadores joves dels països del sud d'Europa, que tenen entre trenta i trenta-cinc anys, i que estan intentant consolidar el seu espai laboral amb greus dificultats i les investigadores de la mateixa edat dels països nòrdics, les quals no solament estan ben col·locades, sinó que ja han pogut accedir a la maternitat. Al nostre país, és habitual que les noies d'aquests cercles acadèmics tinguin fills a partir dels trenta-cinc, i això en el millor dels casos. Per què la fecunditat és més alta a Suècia? Perquè una noia pot començar a tenir els fills a partir dels vint-i-cinc anys, perquè les parelles no tenen problemes d'accés a l'habitatge ni de precarietat laboral. Això és bàsic, perquè les prestacions serveixen de ben poc si no es fan primer aquestes reformes tan necessàries.

Hi ha un segon debat que caldria obrir. Fins ara, ens hem refiat que la immigració faci pujar la fecunditat, però és que les dones immigrants també s'adapten ràpidament a les pautes reproductives de les autòctones. Per bé que la fecunditat augmenti en un primer moment, el problema continua persistent.

Crec que –això és una idea personal però, potser vostès la poden compartir– en el moment en què s'iniciï el nou cicle econòmic, no sé si ens convé tenir més immigració. I això no solament per raons identitàries, que segur que aquí, en aquesta sala, hi ha persones molt més preparades que jo per parlar-ne, sinó també per altres motius. Donaré dues raons que no tenen a veure amb la identitat nacional: una és la inversió en capital humà, perquè com més immigració tenim, també tenim més possibilitats de fracàs escolar, tenim més dificultats d'integració d'aquestes poblacions i tot es converteix en una mena de cicle de peix que es mossega la cua.

De la inversió en el capital humà, en parlarem ara a continuació, però a més a més, hi ha una altra raó, un segon aspecte en el qual voldria insistir. I és que, des del punt de vista de les perspectives de manteniment i desenvolupament de l'Estat del benestar, si ve més immigració deixarà de ser sostenible. Això està ben estudiat a nivell internacional. En països com els Estats Units, en què hi ha una gran heterogeneïtat ètnica i, sobretot, una gran fragmentació social, l'estat del benestar té dificultats de creixement davant la diversitat de valors dels diferents col·lectius ètnics. Si hi ha una gran heterogeneïtat ètnica, tindrem greus dificultats per mantenir l'Estat del benestar que tenim i que és molt apreciat per gran part de la població.

Com que les causes de la immigració són, d'una banda, la baixa fecunditat, però també el model socioeconòmic vigent, excessivament basat en el turisme i en la construcció, que atreu aquesta mà d'obra barata i estacional, valdria la pena plantejar, sobretot en l'inici d'un nou cicle econòmic, la reorientació de les nostres polítiques productives, incentivant allò que ens interessa més, no allò que ens cau al damunt o allò que és un mal menor i que hem d'acceptar sense tenir possibilitats de plantejar-hi una alternativa.

Taxes de risc a la pobresa dels infants i dels adults i ratio entre elles
Països europeus escollits, 2006

	Menors de 16 anys	16 anys i més	Ratio infants-adults
Finlàndia	9	13	0,69
Noruega	9	12	0,75
Dinamarca	10	12	0,83
Xipre	11	17	0,65
Alemanya	12	13	0,92
Eslovènia	12	12	1,00
Islàndia	12	9	1,33
França	13	13	1,00
Suècia	14	12	1,17
Holanda	14	9	1,56
Bèlgica	15	15	1,00
Bulgària	15	14	1,07
Àustria	15	12	1,25
Eslovàquia	17	11	1,55
República txeca	17	8	2,13
UE-25	19	16	1,19
Luxemburg	19	13	1,46
Malta	19	13	1,46
Estònia	20	18	1,11
Portugal	20	18	1,11
Irlanda	21	18	1,17
Grècia	22	20	1,10
Catalunya	22	18	1,21
Romania	23	17	1,35
Espanya	24	19	1,26
Itàlia	24	19	1,26
Lituània	24	19	1,26
Regne Unit	24	18	1,33
Letònia	25	23	1,09
Hongria	25	14	1,79
Polònia	26	18	1,44

Font. Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat

Les taxes de risc a la pobresa per a infants i adults es calculen com la part de menors de 16 anys, i de 16 anys i més, amb una renda disponible equivalent inferior al llindar de la pobresa, que es defineix com el 60% de la mediana de la renda disponible equivalent de cada país (després de transferències socials).

El segon aspecte dels resultats de les polítiques familiars són els nivells de pobresa infantil. En el nostre país tenim uns nivells molt alts de pobresa infantil. A nivell internacional les taxes de pobresa dels infants catalans són superiors a les de la gran majoria de països europeus. Espanya té un 24 per cent de menors de setze anys i un 19 per cent d'adults en situació de risc de pobresa; a Catalunya, els percentatges són una mica més baixos, 22 i 18 per cent, respectivament; i la mitjana de la Unió Europea, 19 i 16 per cent.

Per què es produeix això? Perquè la majoria d'estats del benestar estan pensats, encara, per a la població gran, per fer front a les pensions de jubilació, i és en aquesta àrea en què la despesa social és més gran. En canvi, la despesa social en infància és molt minsa. No sembla que aquest arranjament ens convingui gaire, perquè si volem pagar les pensions de jubilació del futur, caldrà tenir uns joves que siguin competitius, amb uns bons nivells educatius,

que trobin feina i que siguin capaços de generar riquesa. Si aquests joves són pobres i estan al carrer sense feina, qui pagarà les pensions de jubilació? Seria un plantejament suïcida.

Els alts nivells de pobresa infantil es troben associats amb nivells també molt alts de fracàs escolar, perquè un component molt important del fracàs escolar és justament la pobresa a les famílies. Per exemple, als països nòrdics, quin és el país que té menys pobresa infantil persistent? Finlàndia. Quin és el país que té un millor rendiment escolar? Finlàndia també. Per què passa això? Bé, doncs, Finlàndia no té únicament un bon sistema educatiu, sinó que, primer, ha eliminat la pobresa infantil i, per això, aquest sistema educatiu pot tenir els resultats que té. Mentre tinguem aquests nivells tan alts de pobresa infantil, el nostre sistema educatiu no tindrà el rendiment esperat.

Hi ha, a més a més, diferències molt substancials segons el tipus de llar en què viuen els infants. Això també és ben sabut, que els nens que viuen en famílies monoparentals tenen taxes de pobresa infantil molt altes. Per exemple, a Catalunya les llars formades per un adult amb un o més fills dependents tenen un 42 per cent de risc de pobresa. Passa el mateix amb les famílies nombroses. Per exemple, les llars formades per dos adults amb tres o més fills dependents tenen una taxa de pobresa del 25,5 per cent.

És admissible que en un país modern, hi hagi aquestes disparitats pel sol fet de viure en un tipus diferent de llar? No hauríem de corregir aquestes desigualtats a través de les polítiques socials? Si la nostra despesa en polítiques familiars fos superior, segurament el nivell de correcció d'aquestes desigualtats seria més gran.

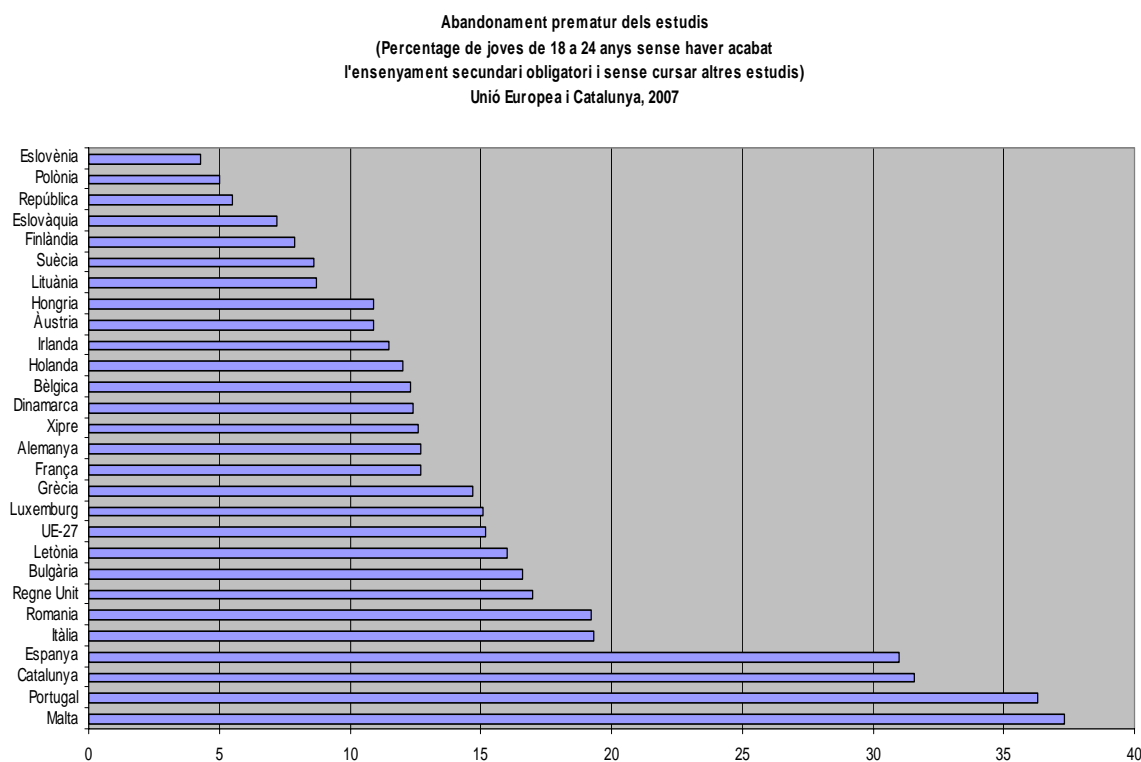
L'eficàcia de les polítiques socials es pot calcular amb una metodologia, molt acreditada a nivell internacional, que es basa en establir les taxes de pobresa per a diversos col·lectius de la població *abans i després de les transferències socials* i observar la diferència existent entre elles. Els països més avançats són aquells que redueixen més els nivells de pobresa dels infants en relació amb els d'altres categories de la població. En el cas de Catalunya i Espanya, la reducció de la pobresa infantil és molt menor que la mitjana europea, tot i que a Catalunya estem una mica millor que al conjunt d'Espanya.

Això què vol dir? Els estats del benestar encara estan massa pensats de cara a la gent gran i que caldria repartir millor les prestacions socials, perquè això seria beneficiós per a tots. No es tracta de treure diners d'aquí i posar-los allà sinó d'aconseguir un efecte amb què tothom hi surti guanyant.

Tercer aspecte: el fracàs escolar. El fracàs escolar, com he dit, va lligat amb alguns aspectes de la política familiar en la mesura en què s'associa amb les modalitats i la intensitat de la pobresa infantil. El fracàs escolar es relaciona sobretot amb la pobresa infantil persistent o estructural i també amb les baixes credencials educatives de les mares: si les mares tenen un nivell educatiu baix, probablement els nens també el tindran. I, sobretot, també està relacionat amb l'oferta de treball de baixa qualificació. Hi ha molts joves que no acaben l'ESO perquè tenen una oferta de feina per treballar a la construcció com a manobres. Això, que pot ser una bona notícia perquè es creen molts llocs de treball, també

pot esdevenir una maledicció per al país perquè resulta que baixen els nostres nivells educatius.

Hi ha un indicador, que és la taxa d'abandonament prematur dels estudis, que mostra una diferència molt gran entre nois i noies. Aquí trobem un dels pocs aspectes en què no hi ha una discriminació de les noies, com de costum; són els nois, en aquest cas, els qui tenen els resultats pitjors.

Font: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat i de l'Idescat

L'abandonament prematur dels estudis mesura el percentatge de joves de divuit a vint-i-quatre anys que, sense haver acabat l'ensenyament secundari obligatori, no estan cursant estudis. I, clar, si tenen ja de divuit a vint-i-quatre anys, hem d'esperar que ja no en cursaran, que ja ho han deixat córrer. Si Catalunya fos un país que formés part de la Unió Europea ocuparia el tercer lloc, després de Malta i Portugal, en abandonament prematur dels estudis. Llevat d'aquests dos països extrems, amb una taxa d'abandonament superior al 35 per cent, Espanya i Catalunya exhibeixen les taxes més altes, ja que aproximadament un terç dels nostres joves no han acabat l'ESO. Tenint en compte que la mitjana de la Unió Europea dels 27 se situa entorn del 15 per cent, la nostra taxa la duplica amb escreix.

Malauradament les nostres polítiques familiars no han aconseguit eliminar la pobresa infantil, no han aconseguit corregir aquestes disparitats i, sobretot, aquest diferencial entre homes i dones, entre nois i noies, que és molt gran, sobretot, en els països en què les taxes d'abandonament també són molt

elevades. A Xipre, Portugal, Catalunya i Espanya, amb una diferència d'entre 10 i 12 punts de percentatge, aquest diferencial de gènere és certament molt elevat. Catalunya, a més a més, ha perdut punts respecte del conjunt d'Espanya en matèria educativa, i això també hauria de ser objecte de preocupació. Perquè en aquests moments –bé, són dades del cens del 2001 i, per tant, no estan actualitzades– podem veure que els homes del conjunt de l'Estat espanyol tenen uns nivells educatius i unes taxes d'escolarització postobligatòria superiors a les de Catalunya. Si a Catalunya la taxa d'escolarització a la franja d'edat dels quinze als dinou anys se situa al 67,5 per cent, al conjunt d'Espanya ja assoleix el 75,6 per cent. O sigui, que aquest abandonament escolar perjudica més a Catalunya que a d'altres indrets. En el cas de les dones també hi ha diferències significatives; també les dones del conjunt d'Espanya estan millor situades que les dones catalanes. I això passa també en la franja d'edat de vint a vint-i-quatre anys. A partir dels vint-i-cinc i fins als vint-i-nou les posicions relatives de Catalunya i Espanya estan més igualades.

Si anéssim enrere a veure què passava a principis dels anys noranta, constataríem que era a l'inrevés. Catalunya, el 1991, estava més avançada que Espanya. Mentre que el 2001, Catalunya està pitjor que Espanya. Diríem que durant aquests deu anys, Catalunya ha fet un pas enrere. I això també crec que hauria de ser objecte de reflexió.

Per acabar, si volem tenir un bon sistema educatiu, cal destinar més diners a polítiques familiars en un sentit general d'inversió en infància. Inversió en infància vol dir més recursos destinats a família més educació, en suma, a capital humà. Doncs bé, Catalunya està dedicant una proporció molt baixa del seu Producte Interior Brut a educació, tot just un 3,4 per cent del seu PIB, mentre que Espanya ja hi dedica el 4,2 per cent, i la mitjana de la Unió Europea dels 27 és del 5 per cent. Altrament dit, en despesa educativa estem 0,8 punts per sota d'Espanya i d'1,6 punts respecte de la mitjana de la Unió Europea. Hauríem de fer un gran esforç per poder equiparar els nostres nivells als de la mitjana europea, no dic de Finlàndia, però almenys als de la mitjana europea.

Finalment, he intentat distribuir les meves conclusions en dos blocs diferents. Les primeres són unes conclusions més tècniques, les segones són més aviat recomanacions, encara que potser és difícil de distingir entre les dues coses.

Jo crec que Catalunya hauria de tenir una exigència més gran en polítiques familiars, perquè a causa de les característiques de la seva estructura social i econòmica és un país més avançat que el conjunt d'Espanya. Més avançat, no estem parlant a nivell de valors, sinó en termes de modernització, en termes de mercat de treball, és un país més desenvolupat que el conjunt d'Espanya.

Però si som un país més desenvolupat, també caldria que tinguéssim polítiques més avançades, i ens trobem al contrari que les nostres polítiques són més o menys les mateixes que les del conjunt d'Espanya. Perquè si resulta que Catalunya té un mercat de treball més dinàmic, té més ocupació femenina, per tant, més dificultats de conciliació entre la vida laboral i familiar, i té més divorcialitat, hauria de dedicar més recursos públics a les polítiques de família

que el conjunt d'Espanya. En realitat, però, podem veure que passa el contrari, que n'hi dedica menys. Potser en termes monetaris hi dedica el mateix, però com que Catalunya és més rica, tots aquests indicadors internacionals ens mostren per sota de la mitjana espanyola.

No es tracta de desvestir un sant per vestir-ne un altre, com ja he dit. Però en una societat del coneixement com la nostra, la inversió en infància és una inversió rendible, és una inversió productiva, i hauria de conduir a un escenari on tothom hi sortís guanyant. Invertir en infància és invertir en futur, és invertir en país, és invertir en el destí del nostre país. Si no hi ha polítiques familiars, el nostre futur pot ser molt negre.

I, per últim, un tema al qual m'he referit en més d'una ocasió, però que aquí volia ressaltar: les polítiques de família s'haurien de finançar prioritàriament a través de la Seguretat Social, que és la caixa on hi ha més recursos, una part important dels quals són aportats pel empresaris i treballadors catalans. Per exemple, els francesos tenen la Caisse Nationale des Allocations Familiales, finançada a través de la branca de família de la Seguretat social francesa. És des d'aquesta caixa que es financen les prestacions familiars (i també, val a dir-ho, gran part de la recerca que es fa sobre família a França). Convindria que la Seguretat Social espanyola disposés també d'una branca de família, finançada a partir d'unes cotitzacions laborals i empresarials especials, i això permetria fer polítiques de família molt més ambicioses i avançades en comptes d'anar posant pegats o afegint complements.

Pel que fa a les recomanacions, fóra molt important d'iniciar un debat i una reflexió sobre les polítiques familiars, ja que, fins ara, aquest debat ha estat, sinó absent, molt escàs. Sobretot, perquè, a vegades, s'han aprovat algunes mesures ben intencionades però amb una gran desorientació i, amb grans contradiccions internes en el conjunt del sistema. Contradiccions, també, entre el que fa el Govern central i el que fan els governs autonòmics. En absència d'un pla rector i d'una visió de conjunt, correm el risc de malbaratar els diners.

Potser el que falta és un pacte d'Estat que determinés els mínims i, a partir d'aquests límits, les comunitats autònomes podrien millorar les prestacions o els serveis. Malauradament els governs actuen sovint per motius electoralistes en una mena de subhasta per veure qui dona més, però sense cap estratègia ni visió de futur. Aquesta situació és molt desfavorable, perquè a vegades es fan coses que són contradictòries; com he dit abans, per exemple, s'apliquen unes desgravacions fiscals per descendents solters que són incoherents amb la lògica que presideix les prestacions a fills a càrrec de la Seguretat Social.

En darrer lloc, per acabar, cal una millor coordinació entre les polítiques que es fan a les diverses administracions. Tanmateix, cal ser conscients que les polítiques familiars poden tenir una eficàcia molt relativa si, paral·lelament, no modifiquem alguns aspectes del nostre model de societat. Un aspecte al qual no he al·ludit i que també seria molt important és tot allò que fa referència als horaris i a la gestió del temps. En aquest aspecte seria molt fàcil posar-nos d'acord. Per exemple, segons diuen les enquestes, les dones pleguen de la feina més aviat que els homes, els quals solen arribar a casa seva a l'hora de sopar. Aquesta circumstància els impedeix, llevat dels caps de setmana, de

prestar als seus fills tota l'atenció que segurament desitjarien. Hi ha altres països en què els homes i les dones pleguen a les cinc de la tarda, i a partir d'aquell moment poden gaudir de la companyia dels seus fills, la qual cosa sens dubte redunda en la seva educació.

Però hi ha molts altres problemes. Tot el nostre creixement econòmic l'hem basat en la construcció, en el turisme, en els serveis personals. És aquest model productiu, a més de la nostra baixa fecunditat, allò que ha atret bona part de la immigració. Ara que s'obre un nou cicle econòmic, potser ens hauríem de plantejar la reorientació de les polítiques econòmiques per tal d'incentivar aquelles activitats que podrien configurar un model alternatiu.

Afrontar amb èxit aquest repte suposaria la creació d'un substrat social sobre el qual podrien incidir eficaçment les polítiques familiars. Ja ens hem referit als efectes adversos de la temporalitat, de la precarietat laboral i de les dificultats d'accés a l'habitatge. En aquest sentit, per exemple, a Alemanya, gairebé la meitat de les llars viuen en habitatges de lloguer. Aquí, en canvi, som un dels països del món amb més habitatge de propietat i encara s'està incentivant a través de les desgravacions fiscals i indirectament d'un tractament molt favorable de les plusvàlues immobiliàries, amb la idea que aquestes mesures són requisits necessaris per dinamitzar el mercat de la construcció. Mentre no modifiquem aquests aspectes de la nostra legislació, les polítiques familiars tindran un rendiment força limitat, i cal ser-ne molt conscients.

Altrament dit, no tot és culpa de les polítiques familiars, sinó que hi ha molts altres aspectes de la nostra societat que hauríem d'estar disposats a canviar, entre tots, si volem realment avançar en la resolució favorable dels problemes apressants que he plantejat, de la qual depèn el destí del nostre país.

Moltes gràcies.

Jordi Pujol

Moltes gràcies, professor Flaquer. Una conferència molt interessant. En fi, fins i tot una mica llarga, però precisament que la gent l'hagi seguit amb tant d'interès vol dir que era interessant. Jo que estic acostumat a fer conferències llargues, ja ho sé. Molt bé.

Ara, com que és una mica tard, no podem fer moltes preguntes. Jo en volia fer una que no la faré. És una pregunta estrictament molt tècnica i no cal. De totes maneres sí que volia dir només una cosa que no és una pregunta. Home, la seva conferència a mi em deixa més preocupat del que ja estava. *(Rialles.)* Sí, és a dir, jo sé calibrar potser més que d'altres, perquè he tingut una experiència de govern i m'he bellugat aquí, concretament a Catalunya, i en el conjunt d'Espanya, i he palpat les actituds dels governs a nivell espanyol i català, i també, a més, conec millor que d'altres les limitacions que té la Generalitat de Catalunya per fer segons què, limitacions molt grans. Aleshores, primer, una

conferència esplèndida que ens ha servit per fer notar les moltes dificultats, les moltes coses que s'han de fer i que jo li puc ben assegurar que políticament parlant són difícils, a no ser que hi hagués un canvi molt particular, molt especial, molt gran, de mentalitat al país. Per exemple, això que vostè diu dels horaris, té tota la raó del món, però no hi ha ningú que s'atreveixi a plantejar un tema de canvi d'horaris, absolutament ningú. I, en fi, passa el mateix amb tots els temes que vostè ha plantejat.

Pel que fa a la Seguretat Social, des del punt de vista de la Generalitat, s'ha d'entendre que a Catalunya no tenim la Seguretat Social per fer polítiques familiars. Justament aquest és el problema, que no la tenim. No la tenen ni els bascos, en aquest sentit. No la té ningú. La té el Govern de Madrid. I el Govern de Madrid, fins ara, ha estat molt poc sensible en relació a les polítiques familiars. Quan ho ha estat –jo no dic que no hagin estat útils algunes de les coses que ha fet– ha estat molt per raons electorals. I dius: «Quatre-cents euros cèlebres són per guanyar quatre vots, però això no forma part d'un conjunt de polítiques familiars.»

Per tant, escolti'm, gràcies per la conferència. Ja dic, una pregunta que li vull fer ja li faré perquè és molt i molt tècnica, i una mica preocupat, sí. En la mesura en què tots puguem, doncs a nivell de les associacions familiars, a nivell dels ajuntaments, a nivell del Parlament de Catalunya, a nivell dels partits polítics, a nivell de tot, a nivell de l'organització de la societat, hem de mirar de treballar en aquesta direcció perquè, efectivament, jo crec que estem en una situació relativament crítica des del punt de vista –per dir-ho així– poblacional. Per exemple, jo crec que si ara vingués una nova onada expansiva hauríem de mirar d'orientar l'economia com l'orienten aquests països del nord. Els països del nord l'orienten de manera que no necessitin tanta immigració.

Lluís Flaquer

És que no hi ha immigració.

Jordi Pujol

No n'hi ha? Finlàndia té immigració zero?

Lluís Flaquer

No hi ha atracció. La fecunditat és més alta i no hi ha atracció de la immigració.

Jordi Pujol

La immigració podria anar-hi encara que la fecunditat sigui alta, no?

Lluís Flaquer

Però vull dir que no hi ha oferta de treball.

Jordi Pujol

No hi ha oferta de treball, perquè l'economia està orientada en un altre sentit. I també això és molt i molt difícil. Jo m'he trobat un munt de vegades, com a president de la Generalitat o com a persona que podia exercir una certa influència a Madrid, a empresaris del món de la construcció, que diuen: «Però no ho freneu això de la immigració. Sobretot no ho freneu. Escolta, que vinguin, que vinguin.» Vull dir, és clar, aquesta pressió hi és; hi és per a la immigració, hi és per part de segons quins partits polítics i de segons quins sectors socials, i després hi és una mica de l'alegria general que ha tingut la societat durant una pila d'anys.

Però ja ens en sortirem, i tant! Bé, escoltin, preguntes.

Intervenció del públic

Doctor Flaquer –no, només una pregunta breu–, l'any 2001 vostè va coordinar la publicació d'un informe sobre *La família a Catalunya: un intent de diagnòstic*, que va ser fet per molts especialistes però vostè en va ser el responsable. Han passat pràcticament vuit anys. Sap si hi ha la perspectiva d'actualitzar aquest diagnòstic? Perquè, és clar, en vuit anys les coses poden haver canviat en millor o en pitjor. Té alguna petició en aquest sentit d'actualitzar-ho?

Lluís Flaquer

No, malauradament no. Actualment hi ha un observatori de família al qual pertanyo, però la veritat és que només es reuneix un cop l'any i, a més a més, és inoperant; et diuen: «Hem fet això o allò», però tampoc et demanen opinió, les coses ja estan fetes, vull dir, no és un òrgan de debat, sinó que és més aviat de ratificació de coses que s'han fet. En aquest sentit, doncs, crec que estaria molt bé de fer la segona edició d'aquest estudi, però això en tot cas dependria del Govern de la Generalitat.

Jordi Pujol

Abans, el Departament era de Benestar i Família. Ara es diu d'Acció Social i Ciutadania. Això ja és un punt indicatiu, entens? (*Rialles.*) Bé, endavant.

Intervenció del públic

Bona nit. Primerament, felicitar-lo per la brillant exposició que ha fet vostè, que ens ha deixat –com ja ha dit el president Pujol– molt més preocupats del que estàvem. Jo em vull referir al tema del fracàs escolar i al tema de la fecunditat, en relació amb el tema laboral. I des del punt de vista laboral hi ha dos aspectes. Un és el que ha dit el president Pujol: el tema de l'horari espanyol, que està totalment fora de lloc. A tot Europa l'horari laboral és diferent i això afecta totalment a les famílies. Els pares arriben a casa cansats i tard; per la seva part, els fills tenen la televisió, la *Play Station* i Internet; i quan els pares arriben a casa ja no poden dedicar temps a vigilar els estudis dels seus fills. I això és greu. Per altra banda –també vostè ho ha exposat molt bé–, hi ha

dificultats per a les mares o els pares que vulguin tenir una jornada laboral reduïda a fi i efecte de poder atendre els seus fills durant la seva etapa en què estan estudiant.

M'agradaria, sobretot, fer molt d'èmfasis en el tema aquest laboral, ja que crec que vostès com a especialistes haurien de parar-hi molta atenció i forçar als polítics a un canvi, perquè són els que, en certa manera, han de canviar les lleis perquè això es pugui resoldre.

I en relació al brutal fracàs escolar, jo tinc la meua filla que és directora d'una llar d'infants, i també tinc néts i veig el gran problema que tenen el pares per poder frenar que els seus fills dediquin massa temps en coses que no l'han de dedicar.

Moltes gràcies.

Lluís Flaquer

Sí, té tota la raó, però és difícil a través de polítiques intervenir en el que passa a l'interior de les llars.

En relació al tema dels horaris, jo no sé si podrien haver-hi alguns incentius, sobretot perquè, per començar, fossin els mateixos organismes públics els que adoptessin uns canvis o, que es poguessin modificar els horaris comercials, i això potser aniria configurant una nova situació. Però, és clar, sembla que la tendència va més en el sentit de liberalització, que cadascú faci el que vulgui, i la liberalització també té alguns inconvenients. Vaig fer una estada als Estats Units i allà ja no hi ha diferència entre els dies laborables i els dies festius. Els dies festius tot està obert igualment i, és clar, la gent que treballa allà probablement tenen fills i jo no sé aquests fills on deuen estar. Aquest és l'inconvenient de la liberalització. Però jo no sé fins a quin punt això es pot controlar a través del govern. En tot cas, hauria de ser a partir d'un acord, d'un consens majoritari entre sectors socials importants, sobretot dels agents empresarials i sindicals. Ignoro si els agents socials tenen aquestes prioritats, però potser, a través del govern es podrien dictar unes orientacions que poguessin estimular aquest tipus d'acord. Però, al meu entendre, no és el govern en si que hagi de fer lleis regulant els horaris.

Intervenció del públic

Sí, si em permet. Vostè ho ha tocat al final, en les seves paraules finals, però jo voldria reblar el tema perquè em sembla molt important. L'ideal seria que es possessin diners per a totes les necessitats perquè estem molt malament, però com que no es pot cobrir tot, almenys de cop, no sé si s'hauria de prioritzar, no donant subsidis per fill, sinó amb el que vostè ha dit: és que, que si no hi ha accés a l'habitatge o no hi ha un mercat laboral d'estabilitat o no hi ha llars d'infants, diguem-ne, no hi haurà forma, per més subsidi que donis, que hi hagi fills, i, per tant, potser sigui errònia la política, senzillament, de donar subvencions econòmiques purament per fill.

I l'altra, potser té valor només per aclarir-ho, ens crida l'atenció, que Catalunya sigui capdavantera en el nombre de divorcis, que supera el de matrimonis, per entendre'ns.

Lluís Flaquer

No, no els supera. Sinó que suposa el 80 per cent dels matrimonis de l'any. Malgrat tot s'hi està acostant, tot i que la gent que es casa en un any no són els mateixos que es divorcien, evidentment (*rialles*), no, perquè no han tingut temps, encara que amb la llei actual un es pot divorciar als tres mesos d'haver-se casat, per tant, només hi ha un compàs d'espera de tres mesos. Però que si comparem el nombre de divorcis amb el de matrimonis, els divorcis arriben a assolir el 80 per cent dels matrimonis de l'any. I això és molt, perquè vol dir que si aquesta tendència durés molts anys, arribaria un moment en què no hi hauria gent casada.

Intervenció del públic

Però això es degut a què han crescut molt els divorcis, o perquè senzillament no hi ha matrimonis.

Lluís Flaquer

No, a veure, els matrimonis s'han mantingut bastant estables. No hi ha hagut gaires canvis de tendència. El que ha crescut molt són els divorcis, perquè la nova Llei del divorci facilita molt el divorci. Això podria tenir alguns aspectes positius, perquè la llei anterior era molt restrictiva, posava moltes traves i això també tenia inconvenients. En tot cas, la greu irresponsabilitat del govern central ha estat fer una llei que ja podíem sospitar que augmentaria el nombre de divorcis i no haver previst aquelles mesures que podrien emparar aquesta gent que seria previsible que es divorciessin i que avui dia estan pràcticament sense cap mena d'ajut. Perquè, és clar, si estem parlant de famílies monoparentals de classe mitja, potser el tema no és tan greu, però és que ara estem parlant de famílies de nivell molt baix, i un divorci les fa caure encara més baix.

Això té unes conseqüències molt greus, i aquest debat s'ha produït a Estats Units des de fa molts anys i és un tema que se'l prenen molt seriosament, però que aquí encara és poc conegut. Per exemple, hi ha molts dèficits en temes educatius des d'un punt de vista cognitiu, els nens dels divorciats sempre tenen un rendiment escolar molt inferior als altres, encara que això també es dona en el cas de les segones núpcies de persones amb fills de matrimonis anteriors. La cosa està molt estudiada a nivell internacional, però aquí hem tirat pel dret sense haver previst les conseqüències que tindria, com que som els més «progres» del món...

I en relació amb el que deia abans sobre si hauríem de prioritzar reformes i deixar-nos de prestacions per fills a càrrec, jo crec que les polítiques familiars tenen dos aspectes: un aspecte més aviat instrumental sobre els efectes que poden tenir pròpiament les polítiques –hi ha polítiques que poden estar més ben encaminades que altres però alguns efectes tindran–, però després hi ha

els aspectes més simbòlics. I un avantatge de les polítiques familiars és que serveixen per visualitzar l'esforç que estan fent els pares de cara a la cria dels fills. Això és una de les mancances que nosaltres tenim, perquè potser s'han millorat les prestacions o fins i tot enfortit els drets dels infants, però això no s'ha publicitat.

Per exemple, en la darrera campanya electoral jo vaig fer un seguiment dels debats, sobretot entre Zapatero i Rajoy, i no van parlar en cap moment de cap tema relacionat amb polítiques familiars. En el cas de Zapatero això era una mica greu tenint en compte que, en aquell moment, s'acabava de crear un fons contra l'impagament de pensions d'aliments i no se'n va fer cap publicitat. És a dir, no hi va haver cap referència a aquesta qüestió durant tota la campanya electoral, i jo mateix, que sóc un especialista en el tema, no em vaig assabentar de la creació d'aquest fons fins més tard. No va sortir a cap diari, quasi ho va fer d'una manera vergonyant.

Crec que les polítiques familiars haurien de tenir aquest aspecte simbòlic. Això és bàsicament el que han fet els francesos des de fa molts anys, saben que és un tema important i que cal donar-li un relleu polític i que cal marcar una prioritat, que almenys quan es fa una cosa, doncs cal dir-la.

Aquí hi ha d'altres coses que tenen un relleu polític. Per exemple, té un relleu polític la lluita contra la violència de gènere, que està molt bé, o, per exemple, també s'ha donat un gran relleu polític al tema del matrimoni de persones del mateix sexe; s'han prioritzat aquests tipus de reformes. I, a més a més, se'ls hi ha donat una gran publicitat. Però també hi ha altres coses que s'han fet, però que no s'han dit. Potser és allò que deia el president Pujol, que potser encara hi ha com una certa reticència que aquestes coses no siguin conegudes. És clar, perquè si resulta que hi ha un fons contra l'impagament de pensions, el que s'ha de fer és publicitar-ho i fins i tot, és el mateix governant que ho ha fet, que ha de dir: «Miri, jo he fet això i és molt important.» Però és que aquí ningú no se n'ha assabentat.

Jordi Pujol

Els divorciats se n'han adonat, almenys? (*Rialles.*) És igual, és igual, és una broma això. Què més hi ha?

Intervenció del públic

Sí. Una pregunta molt breu. Felicitar-lo per la seva intervenció. M'ha semblat molt interessant. Jo tinc la sensació que cada vegada s'està legislant més en contra d'un determinat concepte de família: divorci exprés, ideologia de gènere, etcètera. I ara també una reflexió que faig, no sé vostè què en pensarà, però hi ha també una altra qüestió que ha sorgit arran d'algunes polítiques sobre l'avortament: jo no sé si l'avortament o les polítiques que intenten evitar l'avortament també s'haurien de potenciar i formarien part d'aquest bloc

conceptual de política de família, al qual no s'ha fet referència potser perquè ara és políticament incorrecte. En tot cas, a mi em sembla que a Catalunya estem també molt amunt en tot el que és l'avortament, i molt més que a molts altres països. I ara s'està plantejant una reforma en aquest sentit. Quina és la seva opinió?

Lluís Flaquer

Jo no he parlat d'aquest tema, però efectivament sí que és un tema que m'interessa molt i que caldria, doncs, que fos més conegut i més debatut. En aquest moment sí que tenim un avortament juvenil bastant considerable. Però quina és la manera de lluitar contra l'avortament? En això, l'Obama té una posició que em sembla molt raonable. En el seu llibre sobre *L'audàcia de l'esperança* diu: «Bé, jo no estic d'acord amb el que diuen els meus adversaris polítics que s'ha de prohibir l'avortament, però per què no trobem un terreny d'entesa comú entre tots aquells que pensem que l'avortament és dolent?. Potser no s'ha de prohibir, però s'hauria de poder evitar. I si volem evitar-lo, per què no trobem aquelles polítiques que puguin reduir el nombre d'avortaments?» Una vegada més, quines són aquestes polítiques? Doncs les polítiques familiars i les de mercat de treball.

En això hi ha hagut un estudi recentment. Qui són les dones que estan avortant més: les adolescents que han quedat embarassades per negligència o dones aparellades que estan consolidant la seva posició laboral? Doncs bé, un nombre important de dones que avorten pertanyen a la segona categoria: moltes vegades tenen feina, però que per greus dificultats de conciliar la seva feina amb la seva vida familiar o senzillament perquè la seva situació es precària creuen que no és el moment de tenir un fill. Això també és molt important en relació amb la fecunditat, perquè tots els avortaments són fills que deixen de néixer i potser aquests fills naixerien si la nostra societat els oferís les condicions adequades. Per tant, en això sí que em distancio d'algunes actituds de la jerarquia de l'Església catòlica que estan en contra de l'avortament i res més. Encara que no soc partidari de negar el dret a l'avortament, penso, com molts ciutadans, que és un mal. Però, si això és així, per què no llitem a favor de totes aquelles polítiques que permetin evitar el major nombre d'avortaments? Per exemple, els països nòrdics una vegada més: si una noia queda embarassada, no cal que avorti, perquè té molts ajuts per tenir el fill. En canvi, aquí moltes vegades l'avortament és una sortida que es considera com un mal menor, perquè és molt difícil de tirar endavant.

Jo crec que en això ens podríem posar d'acord gent de sectors ideològics molt diferents. I en aquest sentit, el plantejament d'Obama en el llibre aquest de *L'audàcia de l'esperança* –que, per cert, dedica un capítol sencer a “família” i que quan el vaig llegir em va agradar molt–, diu això: «Per què no ens posem d'acord amb la gent que està en contra de l'avortament, però no pas per a prohibir-lo sinó per reduir el major nombre d'avortaments possibles?» Crec que aquest és un bon plantejament.

Intervenció del públic

Abans ha citat la Llei de suport a les famílies i una mica el seu desplegament. Aquesta llei tenia –tenia i té, perquè està vigent– aquesta visió de fer unes polítiques familiars molt lligades a les polítiques socials. Tant és així que és una llei que parlava d'atenció a la dependència, que parlava de conciliació o que donava també el tema dels drets subjectius, de les ajudes a les famílies amb fills. Però el problema que ha tingut aquesta llei, i això per mi parla d'un canvi en la voluntat política del govern que ara l'aplica, és que es va desplegar amb tres anys de retard, tot i que va entrar en vigor el 16 de gener de 2004, o per exemple, quan va entrar en vigor, creava també a Catalunya, i amb això érem pioners, un fons de garantia per impagament de pensions d'aliments i compensatòries, que es posa en marxa aquest any 2009 però amb fortes restriccions, la qual cosa no té sentit. Has d'estar molt fumut perquè te la donin, l'ajuda. I clar, quan parlem del tema de la pobresa infantil, molta part de la pobresa infantil ve d'aquestes famílies monoparentals que no els hi arriben els diners, els recursos, i això estava previst també a la Llei.

Però a més, hi ha hagut una retallada de les ajudes. Des de l'any 2004 les famílies perden globalment una paga. És a dir, abans hi havia quatre pagues, o set, si eres família nombrosa, i ara globalment en cobres tres, perquè en perds una part el primer any, l'any del naixement, i l'altra part l'últim, amb la lletra petita del reglament que s'aplica, però tot això no s'acaba d'explicar. O, per exemple, l'any 2009, quan tots els serveis públics pugen per sobre de l'IPC, tots els serveis públics que han d'utilitzar els ciutadans pugen per sobre de l'IPC, les ajudes a les famílies han quedat congelades i no s'augmenta ni un euro. O, per exemple –i amb això acabo–, un exemple més: una persona vídua que cobra el complement de la Generalitat, si va a viure amb els seus fills li treuen el complement, segons diu la llei nova que han canviat. I clar, això s'entén quan un alt dirigent de l'actual govern defineix la família com un nucli de cohabitació i perd de vista els valors, els sentiments, l'estimació, perd de vista tot això. I això vol dir, per acabar amb una mica de broma, que si féssim aquesta xerrada una mica més llarga acabaríem sent una família.

(Rialles.)

Lluís Flaquer

Però, fins i tot, jo crec que això va en contra del programa del PSC i del Pacte del Tinell, que deia que aquestes prestacions s'havien d'actualitzar i de fer extensives a tota les franges d'edat, i això no s'ha complert tampoc. O sigui que fins i tot s'han contradit les seves intencions originals, perquè això s'havia plantejat en el moment en què es va constituir el primer tripartit.

Jordi Pujol

Vostè ha esmentat el Pla integral de família, de l'any 1993, i la Llei de suport a la família del 2003. Aquesta última, va ser una llei que va costar molt d'aprovar, perquè tot això era reaccionari i, de fet, vam haver de fer un gran esforç per poder-la aprovar just abans del final de la legislatura, que va ser la nostra última legislatura. Professor, és que a mi tot això em desespera bastant perquè, havent estat jo un home preocupat pel tema de la família i havent-ne parlat i havent-t'ho defensat i havent acceptat moltes crítiques, després, a l'hora de la

veritat, hem pogut fer poc. Hem fet coses, per exemple, escoles bressol, o una altra cosa molt important, que recordo que li vam donar molta importància als anys vuitanta, recordo que el Govern va decidir donar prioritat a l'escolarització dels nens de tres a sis anys. És clar, jo deia aleshores, i possiblement potser m'equivocava una mica, però jo deia aleshores que escolaritzar els nens de tres anys era ja una aportació molt important a la política de família.

Lluís Flaquer

Hi ha molts països europeus que no tenen l'escolarització dels tres a sis anys. I en això aquí estem al cent per cent. Està molt bé.

Jordi Pujol

Això ho vam aplicar aleshores. Però, és clar, el problema després és fer-ho des dels zero anys. Ara, el que em desespera és el clima polític que hi ha de vegades. Jo abans, amb una mica de picardia, he parlat de com havia canviat el nom de la conselleria, aquests canvis de nom no són perquè sí. El que em desespera és que les possibilitats competencials que té la Generalitat en segons quins aspectes i els recursos econòmics que hi ha, naturalment ho fan molt complicat.

Les ajudes que donava la Generalitat eren quantitats molt petites. Vull dir, eren quantitats per marcar la línia del que volíem fer. Ara en donem dos-cents quaranta, després en donarem quatre-cents, etcètera. Però sempre anàvem bastant ofegats en aquest sentit, perquè és clar, eren coses que donàvem de més a més –atenció–, donàvem de més a més del que donava l'Administració estatal. I quan es fa un càlcul d'aquests en què Catalunya queda prou malament des del punt de vista de la seva aportació en percentatge de producte interior brut, s'ha de tenir en compte una cosa, suposo, que és que de vegades són ajudes suplementàries les que es donen a Catalunya.

Lluís Flaquer

Però Catalunya és un país que té més necessitats, no perquè siguem millors o pitjors; sinó senzillament perquè tenim més dones treballant, tenim més divorci, tenim coses que no existeixen a la resta d'Espanya. I aquí ens perjudica haver de pensar que la Seguretat Social espanyola resoldrà aquests temes. Per això dic que hauríem d'obrir un debat sobre les balances fiscals també de la Seguretat Social, perquè quan un comença a posar-s'hi, sempre sortim malparats.

Jordi Pujol

Pel que fa a ensenyament, quan diem: «Què aporta Catalunya a l'ensenyament?», el que no diem és el que Catalunya aporta a través de les escoles concertades. A tot Espanya hi ha escoles concertades però n'hi ha moltes més a Catalunya. Si ara desapareguessin les escoles concertades, les escoles concertades es convertissin totes en públiques, s'ensorraria tot el

sistema escolar català. O sigui, en realitat hi posem més, em sembla a mi, del que de vegades en aquests càlculs ens surt.

Però bé, i per acabar, deixi'm dir-li una cosa: una vegada el conseller d'ensenyament de Castella i Lleó, amb motiu de l'informe PISA –perquè a PISA Castella i Lleó surt molt bé i nosaltres no tan bé–, em va dir: «Mire, usted, presidente, no se preocupe» –un home molt amable– «Escolti, és que ha de ser així. Nosaltres sempre tindrem més bons resultats que vostès de conjunt. Per què? Perquè tenim menys gent, menys pressió demogràfica, societat homogènia, famílies més sòlides que vostès. Per tant, tindrem més bons resultats. Vostès hauran de fer més esforç».

Lluís Flaquer

Sí, sí. És de lògica.

(Comentaris de fons.)

Jordi Pujol

Bé, ara se'ns esvalota tothom perquè em sembla que hi ha molta gent que no hi està ben bé d'acord amb això que acabo de dir. Per tant, és un moment adequat per plegar.

(Rialles).

Moltes gràcies.